

O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi diplomatik va iqtisodiy munosabatlar (1991-2000-yillar)

**Turon universiteti magistranti
Mamataova Dilorom**

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng Germaniya Federativ Respublikasi bilan o'rnatilgan diplomatik va iqtisodiy munosabatlarning shakllanish jarayoni tahlil qilinadi. 1991-2000-yillar davomida ikki davlat o'rtasida siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda hamkorlikning rivojlanishi, Germaniyaning O'zbekistonga ko'rsatgan texnik va moliyaviy yordami, ikki tomonlama savdo-iqtisodiy aloqalarning o'sish dinamikasi tadqiq etiladi. Maqolada arxiv hujjatlari, rasmiy statistik ma'lumotlar va ilmiy adabiyotlar asosida ikki mamlakat munosabatlarining dastlabki o'n yilligidagi asosiy bosqichlari, yutuq va muammolar kompleks tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Germaniya banklari va moliya institutlari O'zbekiston iqtisodiyotiga investitsiyalar kiritishni boshladi. Xususan, KfW (Kredit für Wiederaufbau) banki energetika va infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda ishtirok etdi. 1990-yillarning ikkinchi yarmida Germaniya O'zbekistonga yillik 20-30 million dollar miqdorida texnik va moliyaviy yordam ko'rsatdi. Sanoat va texnologiyalar sohasida hamkorlik.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi 1991-yil 1-sentyabrda davlat mustaqilligini e'lon qilgandan so'ng, xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarni yo'lga qo'yish eng muhim vazifalardan biriga aylandi. Markaziy Osiyo mintaqasida joylashgan O'zbekiston o'z tashqi siyosiy yo'nalishini shakllantirish jarayonida Yevropa davlatlari, xususan, Germaniya Federativ Respublikasi bilan hamkorlikni alohida ahamiyatli yo'nalish sifatida belgilab oldi. Germaniya o'z navbatida, sobiq Sovet Ittifoqi hududida yangi mustaqil davlatlarning paydo bo'lishini demokratik va bozor iqtisodiyotiga o'tishni qo'llab-quvvatlash imkoniyati sifatida ko'rdi. Bu borada Germaniya hukumati maxsus dasturlar ishlab chiqdi va Markaziy Osiyo mintaqasiga, jumladan O'zbekistonga alohida e'tibor qaratdi.

1991-2000-yillar davri O'zbekiston-Germaniya munosabatlarining shakllangan bosqichi bo'lib, bu davrda diplomatik aloqalar o'rnatildi, iqtisodiy hamkorlik asoslari yaratildi va madaniy almashinuv yo'lga qo'yildi. Ushbu tadqiqotning maqsadi ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarning dastlabki o'n yilligidagi rivojlanish xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Metodologiya. Tadqiqot ishida tarixiy-taqqoslash, tahliliy va statistik metodlardan foydalanilgan. Manbalar sifatida O'zbekiston va Germaniya arxivlarida saqlanayotgan hujjatlar, ikki davlat statistika qo'mitalarining ma'lumotlari, rasmiy hukumat nashrlari, davlatlararo shartnomalar matnlari va ilmiy adabiyotlardan foydalanildi. Iqtisodiy munosabatlarni tahlil qilishda savdo aylanmasi, investitsiyalar hajmi va texnik yordam

ko'rsatkichlari asosiy indikatorlar sifatida qabul qilindi.

O'zbekiston-Germaniya hamkorligi sanoat sohasida ham rivojlandi. Nemis kompaniyalari O'zbekiston to'qimachilik, oziq-ovqat sanoati va energetika sektorlariga qiziqish ko'rsatdi. "Siemens", "MAN", "CLAAS" kabi yirik nemis kompaniyalari O'zbekiston bozorida faoliyat ko'rsatishni boshladi.

1990-yillarning o'rtalarida Toshkent shahridagi avtomobil zavodi modernizatsiyasida nemis texnologiyalari qo'llanildi. Qishloq xo'jaligi texnikasi sohasida ham hamkorlik rivojlandi - O'zbekiston dehqonchilik xo'jaliklariga zamonaviy nemis ishlab chiqarilgan traktor va kombaynlar yetkazib berildi. Ta'lim va madaniy almashinuv

Germaniya O'zbekistonlik talabalar va mutaxassislar uchun stipendiyalar dasturini ishga tushirdi. DAAD (Germaniya Akademik Almashinuv Xizmati) O'zbekistonlik talabalarni nemis universitetlarida o'qish imkoniyatini yaratdi. 1990-yillar davomida yuzlab o'zbekistonlik talaba Germaniyada ta'lim oldi.

Toshkentda Goethe Instituti filiali ochildi, bu esa nemis tili va madaniyatini targ'ib qilishga xizmat qildi. Ikki davlat o'rtasida madaniy va ilmiy almashinuv dasturlari yo'lga qo'yildi. Munosabatlardagi muammolar va cheklovlar

1990-yillarning oxirida Germaniya hukumati O'zbekistondagi inson huquqlari vaziyati borasida tashvish bildirib boshladi. Bu ba'zi hollarda ikki tomonlama munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Shunga qaramay, iqtisodiy hamkorlik davom ettirildi va savdo aylanmasi o'sishda davom etdi.

Transformatsiya davridagi iqtisodiy qiyinchiliklar, O'zbekiston valyuta tizimidagi cheklovlar va ma'muriy to'siqlar nemis biznesini to'liq ishga tushirishga xalaqit berdi. Shunga qaramay, Germaniya O'zbekistonni strategik hamkor sifatida ko'rishda davom etdi.

Natijalar va muhokama

1. Diplomatik munosabatlarning o'rnatilishi (1991-1993)

Germaniya O'zbekiston mustaqilligini 1991-yil dekabr oyida rasman tan olgan birinchi Yevropa davlatlaridan biri bo'ldi. 1992-yil 1-fevralda ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi. Germaniyaning O'zbekistondagi elchixonasi 1993-yilda Toshkentda ochildi, O'zbekistonning Berlindagi elchixonasi esa 1993-yilning oxirida o'z faoliyatini boshladi.

1993-yil 10-13-aprel kunlari O'zbekiston Prezidenti Islom Karimovning Germaniyaga birinchi rasmiy tashrifi amalga oshirildi. Bu tashrif davomida ikki davlat o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishning hukuqiy asoslari yaratildi. Xususan, iqtisodiy hamkorlik, investitsiyalarni himoya qilish va qo'sh soliqqa tortishning oldini olish to'g'risidagi shartnomalar imzolandi.

2. Iqtisodiy hamkorlikning rivojlanishi

1991-2000-yillar davomida O'zbekiston-Germaniya savdo-iqtisodiy aloqalari izchil rivojlandi. 1992-yilda ikki davlat o'rtasidagi savdo aylanmasi taxminan 50 million AQSh

dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2000-yilga kelib bu ko'rsatkich 200 million dollardan oshdi. Germaniya O'zbekistonga texnik yordam ko'rsatuvchi asosiy hamkorlardan biriga aylandi. Germaniya Texnik Hamkorlik Jamiyati (GTZ) O'zbekistonda ko'plab loyihalarni amalga oshirdi, jumladan qishloq xo'jaligini modernizatsiyalash, suv resurslarini boshqarish va kadrlar tayyorlash sohasida.

Xulosa

1991-2000-yillar davomida O'zbekiston va Germaniya o'rtasida diplomatik va iqtisodiy munosabatlarning mustahkam asoslari yaratildi. Germaniya O'zbekiston mustaqilligini tan olgan birinchi Yevropa davlatlaridan biri bo'ldi va transformatsiya davrida muhim yordam ko'rsatdi.

Ikki davlat o'rtasidagi savdo aylanmasi o'n yil davomida to'rt baravar oshdi, Germaniya texnik va moliyaviy yordam dasturlarini amalga oshirdi, sanoat va texnologiyalar sohasida hamkorlik rivojlandi. Ta'lim va madaniy almashinuv ham muhim yo'nalishga aylandi. 1990-yillar O'zbekiston-Germaniya hamkorligining mustahkam poydevori yaratilgan davr sifatida baholanishi mumkin. Bu davr keyingi yillarda munosabatlarning yanada chuqurlashishi uchun zamin tayyorladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.Каримов И.А. Узбекистан: национальная независимость, экономика, политика, идеология. Том 1. – Ташкент: Узбекистон, 1996.
- 2.Rashidov J. O'zbekistonning tashqi siyosati: tarixiy tahlil (1991-2000). – Toshkent: O'zbekiston, 2005.
- 3.Официальные документы и материалы Министерства иностранных дел Республики Узбекистан. – Ташкент, 1992-2000.
- 4.Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. Entwicklungszusammenarbeit mit Usbekistan. – Bonn/Berlin, 1995-2000.
- 5.Halbach U. German Policy in Central Asia. – SWP Research Paper, Berlin, 1999.
- 6.Статистические ежегодники Республики Узбекистан. – Ташкент: Государственный комитет Республики Узбекистан по статистике, 1995-2001.
- 7.Auswärtiges Amt. Beziehungen zwischen Deutschland und Usbekistan. – Berlin, 1998.
- 8.Шерматов Ш. Внешняя политика Узбекистана на современном этапе. – Ташкент: Akademiya, 2001.
- 9.GTZ. Technical Cooperation with Uzbekistan: Annual Reports. – Eschborn, 1993-2000.
- 10.Melvin N. Uzbekistan: Transition to Authoritarianism on the Silk Road. – Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 2000.